

URMA FĂRĂ FORMĂ ȘI APARIȚIA DESCHISĂ ÎN POEZIA LUI PETRU CREȚIA

Dorin ȘTEFĂNESCU, Professor PhD,
„Petru Maior” University of Tîrgu Mureș

Abstract: *The paper focuses on the problem of the unspoken that appears through the interstices of the poetic language, telling something in the comprehension and showing itself in the form of an image to be seen. In P. Creția's poems one can intuit that what is seen in imagination delivers the meaning through which the image utters itself in the very description of its apparition. That what appears is a meaning that signifies in the possible that becomes visible, lets to be understood and in the same time lets to be seen. And what is seen is mostly a formless trace, put into the distance of the passage towards an opened perspective.*

Keywords: *P. Creția, image, apparition, trace, passage*

Nespusul transparent, apare în interstițiile limbajului, dar spune el totuși ceva în înțelegere sau se arată doar în forma unei imagini de văzut? Intuim ceea ce vedem în imaginație, dar care e semnificația prin care imaginea se rostește, nu doar se descrie în conturul vag al apariției? În toate aceste situații nu cu o apariție gratuită avem de a face, cu o arătare mută care apare pentru că apare, nici cu determinarea cauzală a manifestării. Ceea ce apare este un sens care semnifică în posibilul apariției, un semnificabil vizibil în trupul poetical al imaginii. Nu semnifică nici mai mult nici mai puțin decât arată, iar ceea ce semnifică se spune, vorbește și dă de înțeles în chiar măsura în care dă de văzut. Arată mai mult nespuse decât spus, iar nespusul lasă de înțeles, se vede subînțelegându-se în imaginea în care răsare.

Ce vedem, de pildă, când, în poemul *Curând* de Petru Creția,¹ se spune: „Curând vom trece / De sub furtuna mută a soarelui / În ființa clementă stăpânitoare a nopții: / O depărtare care pătrunde în noi și rămâne în noi, / În timp ce noi înșine devenim depărtare și noapte”? Vedem figurile poetice în regimul lor diurn, respectiv nocturn, și apoi depărtarea care pune, prin ele, stăpânire pe noi. Ce înțelegem în ceea ce ne este dat să

¹ Vol. *Poezia*, Ed. Cartea Românească, București, 1983, p. 45.

vedem? Faptul că trecerea ne apropie de moarte, îndepărtându-ne de astrul luminos al existenței; în chiar timpul vieții, viitorul este deja prezent sub chipul morții, al morții apropiate care creează depărtarea, ne pătrunde și ne îndepărtează de noi înșine. Nu se deschide însă în intervalul acestei puneri în depărtare un sens mai adânc ce ne face să vedem mai mult? Căci ceea ce se pune în depărtare se pune în vedere, ca deschis prin care trecem într-un alt timp al ființării. Contrar aparențelor, trecerea *curând* nu are viitor, nu este viitorul, ci deja prezentul ca lucrare a posibilului.² Tot ce trece vine într-un *acum* care rămâne, devine distanța rămânerii în suspensie. Deși pusă în distanța care i-ar da obiecte ale vizibilului, vederea nu vede, e suspendată în prezentul unei treceri încremenite, se resoarbe în stingerea perspectivei. Ce e de văzut în această distanță stăpânită de noapte, în deschiderea oarbă a departelui prin care se trece? Nimic decât trecerea care *stă* să treacă, supraviețuiește reducției, zăbovește în ea însăși. Ceva rămâne, rezistă, în felul unui posibil existent care *subzistă*, face semn, se pre-face în urmă vizibilă: „Și ningeri de clipe se prefac fericit în uitare / Deasupra mâinilor noastre pustii / Lăsând o urmă amorfă în timp și în noapte / Ca ape albe în ape / Ca goale oglinzi în oglinzi”. Tot ce dispăre din vedere cade în pustiu fără de timp al uitării, se desensibilizează în departele pe care mâinile nu îl mai pot atinge. Coboară în pre-manifestarea nevăzută, în timpul ce stă în suspensia trecerii.³ Lasă în trecere o *urme amorfă*, semnul fără formă al

² Și aceasta pentru că, raportat la existent, posibilul este inexistentul, dar raportat la viitor el este pre-existentul, prezentul fără prezență, prezentat. „De existat în sens strict există numai prezentul”, „cât despre viitor, el nu există în sensul că nu există încă” (Petru Creția, *Epos și Logos*, Ed. Univers, București, 1981, p. 248). Semnificabilul originar este posibilul încă nemanifestat, prezentul lui fiind doar potența impresentabilă, iar viitorul său stă în existența în care el nu mai există, e deja inexistentul care trece în actul manifestării. Nu este, prin urmare, un „posibil imaginar, deci ca o reprezentare a ceea ce nu există” (*ibidem*, p. 247), ca și cum ar reflecta în imagine ceea ce va fi, ci pura prezentare de sine în trupul poetal al unei imagini ascunse, autodonația revelatoare a unui infra-existent. Aici, cum spune Jean-Luc Marion, „prezentul se realizează nu ca o permanență dăinuitoare, ci ca un prezent dat, pe scurt ca un prezent primit, nu ca o prezență care subzistă în sine”, iar „prezentul dat realizează clipa prezentă tocmai pentru că debordează prezența” (*Fenomenul erosului*, Ed. Deisis, Sibiu, 2004, p. 65).

³ Așa cum lucrurile se retrag în pre existența lor, în adâncul nevăzut al departelui, punându-se astfel în siajul începutului: „Sunt, nesortite, lucruri de care / Când te apropii, încet, / La fel de încet se retrag / Ca să cadă / În râpa adâncă a preexistentului, / În neștiutul unde țâșnesc / De foarte departe, nevăzute și albe / Izvoarele grele și lente / Și greu suitoare / Ale trecutului viu” (*Trecutul viu*, în *Poezia*, ed. cit., p. 94).

inaparentului. Semnul acesta e singurul care se vede în timp și în noapte, ca într-un fel de cameră obscură, căci în el se arată cele nespuse și ascunse, așa cum în oglinda apelor transpare albul care le dă limpezimea.⁴ O imagine informă în care toate trec spre început, reîncep în golul care le reflectă în lumină.⁵

Dacă urma este fără formă, ea pune totuși în vederea unei urmări; este imaginea încă neformată a unei surveniri, nu informul ca atare drept inevident al începutului absolut, ci apariția fără contur, neînchisă în rama vizibilului. O apariție *deschisă*, a Deschisului prin care vederea poate trece, in-forma ascunsă a unei imagini, așa cum ea se arată în poemul *Mereu așa*⁶: „Și dacă vine larg ocolind peste arbori și spume / Daimonul serii este pentru ca timpul vechi să devină seară nouă, / Durata pustie și albă pierdută în clipe să devină lume și să treacă praguri / Și să lase urme”. Din nou, o punere în scenă a timpului, dar în ordinea inversă trecerii și absorbției în nemanifestare. Acum, timpul e manifestarea a cărei lucrare e pusă sub semnul daimonic al unui spirit intermediar, cel care face și desface cursul lumii, mijlocind între muritor și nemurirea în care toate devin. Distanța e refăcută, dar de data aceasta intervalul este locul devenirii, al prefacerii și al trans-formării. Timpul vechi se înnoiește, noul fiind însă posibil abia în deschisul vechiului, în ștergerea semnelor vizibile. Căci tot ce se vede trece, e trecut cu vederea, e deja trecutul care iese din vedere. Trece și face loc, dă loc noului vizibil, ieșit

⁴ „Neuitatul din centrul uitării, / Nevăzutul din sfera luminii” (*Și zile albe treceau*, în *Poezia*, ed. cit., p. 112), „infinet nevăzutul acestui puțin / Răsfrânt în oglinzi infinite” (*Aparență*, în vol. *Pasărea Phoenix*, Ed. Cartea Românească, București, 1986, p. 73).

⁵ Imaginea supraexpusă a lumii nu dă nimic de văzut, căci ea se voalează în chiar aparența care parazitează și orbește vederea. În schimb, în lumea obscură, în manifestarea ei eclipsată, filmul poetic developează imagini ale esenței inaparente. Așa se explică, în poezia lui P. Creția, recurența acestei dezvăluiri epifanice, în care faptul-de-a-fi e pus în paranteză, suspensie ce eliberează lumina pură a faptului-de-a-apărea. Două exemple: „Fără soare este mai bine /.../ Ochii altfel privesc, mai frumos și mai fără liman /.../ Și toate laolaltă, fără soare, par să fie părtașe / La o altă nemurire, la o altă ursită, / La o altă lumină” (*Fără soare*, în *Poezia*, ed. cit., p. 125); „Nestrăbătute de lumină umbre în lume aștern / Lucrurile lumii / Inocent opace în ființa lor, / Partea lor de întuneric și numai a lor. / Iar în forma umbrei lucrurilor stăm la adăpost / De arșița luminii, noi și gândul nostru neascuns. / Căci nu ne ascundem, ci numai stăm / În umbre după umbre crescând și scăzând, într-o așezare firească, / Alcătuiindu-se în întunericul umbrei și în puțina răcoare / Mijlocită, între lumină și noi, de lucrurile lumii / Și de adevărul lor” (*Umbrele*, în *Pasărea Phoenix*, ed. cit., p. 60).

⁶ Vol. *Poezia*, ed. cit, p. 136.

din neființă la ființă, precum durata pustie și albă se pierde pentru a se regăsi în lumea fenomenală, trece pragul manifestării și durează în urma lăsată la vedere. Daimonul apare și dispare, înnoiește lumea și se retrage în urma pe care o lasă în timp. În timpul urmării și al vederii, pentru că urma însăși e trecere; ea arată ceva plecat și reîntors în propria arătare, reafirmat și recunoscut în semnul pe care îl lasă spre a fi văzut și care îl arată – abia el – drept cel niciodată plecat, cel pururi prezent în propria noastră recunoaștere. Recunoașterea acestei afirmări este însă transcendentă prezenței ca urmă, întrucât cel plecat, retras în trecerea de sine, nu este într-un tot în chipul pe care îl arată în urmă. Ceea ce se arată – și se „spune” ca urmă – este un *semn* al prezenței și nu prezența ca atare. Or se știe că semnul trimite întotdeauna dincolo de sine, spre ceea ce îi confirmă semnificația și puterea de a fi, ca spre ceva fără de care el nu ar putea depune mărturie, nefiind urmă și chemare, lumină a urmării. Prin urmare, în pofida trecerii, ceva rămâne în urmă, pe pragul ce trebuie trecut. În urmă vedem pre-venirea continuă a netrecătorului, a celui ce dă loc și chip lumii care începe, „Pentru ca tot ce are loc să aibă și chip, părtinire și soartă / Și, trecând, să rămână privit de ochii mari din cuprinsul nopții”. Pustiul alb nu se pierde decât în timp, cu timpul; el e imaginea ascunsă a inaparentului care *trece* în urmă, dă loc urmării, deschide distanța unei treceri. Trecere în care netrecătorul își *face* loc, se arată sub chipul începutului veșnic nou, și astfel *rămâne* în vedere, în ochii ce nu se mai pot închide.⁷ Ce văd ei, învăluiti de necuprinsul nevăzutului? „Ochii ce judecă timpul trăit și pierdut și-i adună sporul, / Lăsându-i iubirii ce e al uitării / Și uitării timpul”. Privirea aruncată în urmă iese din timp, din calea înaintării, discerne deschisul netimpului, adună sporul pe care îl lasă în urmă timpul trăit și pierdut. Cu alte cuvinte, citește pe chipul lumii timpul uitat, cel rămas în nevedere, scurs în pustiul, în golul larg al ochilor deschiși. Aici, în albul acestui prag nevăzut, uitarea timpului este iubirea, veșnicia fidelității.⁸ În prezentul

⁷ Trecerea e chiar forma în care se manifestă urma fără formă, extensia ce face posibilă urmarea, „trecerea ca formă pură a ființei” (*Morții*, în *Poezia*, ed. cit., p. 95); semnul ei trimite neabătut spre esența în care ceva se formează, originându-se în *purul și simplul* inaparent al acestei forme de manifestare: „Simplă însă se află a fi forma esenței noastre” (*Aparență*, în *Pasărea Phoenix*, ed. cit., p. 73).

⁸ Adică, subliniază Emmanuel Lévinas, „o răpire dincolo de orice proiect, de orice dinamism”, inclusiv temporal, „un *nu încă* mai îndepărtat decât viitorul”, dar care *există deja*, e singurul care există, „ca strălucire și semnificație”. De aceea, în uitarea timpului,

care încheie viitorul, daimonul vine la nesfârșit și luminează urmele zilei, trece *mereu așa*.

Bibliografie

- Creția, Petru, *Poezia*, Ed. Cartea Românească, București, 1983
Creția, Petru, *Pasărea Phoenix*, Ed. Cartea Românească, București, 1986
Creția, Petru, *Epos și Logos*, Ed. Univers, București, 1981
Kierkegaard, Søren, *L'existence*, Textes choisis, PUF, Paris, 1982
Lévinas, Emmanuel, *Totalitate și Infinit. Eseu despre exterioritate*, Ed. Polirom, Iași, 1999
Marion, Jean-Luc, *Fenomenul erosului*, Ed. Deisis, Sibiu, 2004

„dragostea caută ceea ce nu are structură de ființare, ci viitorul la modul infinit, ceea ce trebuie să se nască”, reînceperea la infinit, dincolo de timp și totodată origine a timpului, „ca un început necurmat și, prin aceasta, ca infinit” (*Totalitate și Infinit. Eseu despre exterioritate*, Ed. Polirom, Iași, 1999, pp. 236, 238, 243). Altfel spus, fidelitatea trecătorului față de netrecătorul în care se pierde, se uită pentru a se regăsi veșnic în trecerea reîncepută. Căci „fidelitatea caută nimic mai puțin decât veșnicia”, o „fidelitate pentru eternitate” (Jean-Luc Marion, *Fenomenul erosului*, ed. cit., pp. 248, 249). Este și motivul pentru care fidelitatea are tot timpul pentru că uită de timp, durează la nesfârșit creând mereu disponibilitatea în câmpul posibilului. Iar aceasta întrucât, spune Kierkegaard în *Ori – ori*, partea I (*Sfera esteticii*), „iubirea sufletească înseamnă durată în timp” (Kierkegaard, *L'existence*, Textes choisis, PUF, Paris, 1982, p. 103).